ZAMONAVIY TALABLAR ASOSIDA MAKTAB O‘QUVCHILARINI KASB-HUNARGA YO‘NALTIRISH ISHLARINI TASHKIL ETISH

Shamsiyabonu Egamqulova Jamshid qizi
Guliston davlat pedagogika instituti
Pedagogika yo‘nalishi 2-bosqich talabasi
Ilmiy rahbari:Nurumbekova Ya. A
egamqulovashamsiyabonu@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada zamonaviy ta’lim talablari asosida maktab o‘quvchilarini kasb-hunarga yo‘naltirish ishlarini samarali tashkil etish masalalari

yoritilgan. Unda o‘quvchilarning qiziqishi, qobiliyati va mehnat bozoridagi ehtiyojlarni inobatga olgan holda kasbiy yo‘naltirishning innovatsion usullari tahlil qilingan. Shuningdek, ta’lim muassasalari, ota-onalar va jamiyat hamkorligining ahamiyati ochib berilgan.

Kalit so‘zlar. kasb-hunarga yo‘naltirish, zamonaviy ta’lim, o‘quvchi qobiliyati, innovatsion yondashuv, mehnat bozori, kasbiy kompetensiya.

Аннотация. В данной статье рассматриваются вопросы эффективной организации профориентационной работы школьников на основе современных образовательных требований. Проанализированы инновационные методы профессиональной ориентации с учетом интересов, способностей учащихся и потребностей рынка труда. Также раскрывается значение сотрудничества образовательных учреждений, родителей и общества.

Ключевые слова профориентация, современное образование, способности учащихся, инновационный подход, рынок труда, профессиональная компетенция.

Abstract This article discusses the effective organization of career guidance activities for school students based on modern educational requirements. Innovative approaches to vocational orientation are analyzed considering students’ interests, abilities, and labor market demands. The importance of cooperation among educational institutions, parents, and society is also highlighted.

Keywords career guidance, modern education, student abilities, innovative approach, labor market, professional competence.

Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar rivojlanayotgan davrda jamiyatning barcha sohalarida malakali, raqobatbardosh hamda kasbiy kompetensiyalarga ega kadrlarni tayyorlash muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli umumiy o‘rta ta’lim maktablarida o‘quvchilarni kasb-hunarga yo‘naltirish ishlarini zamonaviy talablar asosida tashkil etish dolzarb pedagogik masalalardan biri hisoblanadi. Zero, yosh avlodning kelajakdagi kasb tanlovi nafaqat ularning shaxsiy muvaffaqiyatiga, balki mamlakat iqtisodiy taraqqiyoti va jamiyat rivojiga ham bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Mamlakatimizda ta’lim tizimini isloh qilish, yoshlarni har tomonlama qo‘llab-quvvatlash hamda ularning kasbiy salohiyatini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Xususan, umumta’lim maktablarida kasb-hunarga yo‘naltirish tizimini takomillashtirish, o‘quvchilarning qiziqishi, qobiliyati va intellektual salohiyatini aniqlash orqali ularni ongli ravishda kasb tanlashga tayyorlash bo‘yicha keng ko‘lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Bu jarayonda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, innovatsion metodlar va axborot-kommunikatsiya vositalaridan samarali foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Kasb-hunarga yo‘naltirish — bu o‘quvchilarning individual qiziqishi, layoqati, psixologik xususiyatlari va jamiyat ehtiyojlarini hisobga olgan holda ularni ma’lum bir kasbga yo‘naltirishga xizmat qiluvchi pedagogik-psixologik jarayondir. Mazkur jarayon o‘quvchilarda mehnatsevarlik, mas’uliyat, mustaqil qaror qabul qilish, kasbiy tafakkur va hayotiy ko‘nikmalarni shakllantirishga yordam beradi. Ayniqsa, bugungi mehnat bozori sharoitida kasblarning tez o‘zgarishi, yangi mutaxassisliklarning paydo bo‘lishi

o‘quvchilardan moslashuvchanlik va zamonaviy kompetensiyalarni talab qilmoqda. Shuningdek, kasb tanlashdagi noto‘g‘ri qarorlar yoshlarning kelajak faoliyatida qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin. Shu bois kasb-hunarga yo‘naltirish ishlari maktabning boshlang‘ich bosqichlaridanoq tizimli ravishda olib borilishi, bunda pedagoglar, psixologlar, ota-onalar va mahalla hamkorligi ta’minlanishi lozim. O‘quvchilarning kasblar haqidagi bilimlarini kengaytirish, amaliy mashg‘ulotlar, uchrashuvlar, ekskursiyalar hamda kasbiy diagnostika ishlari orqali ularda ongli kasb tanlash ko‘nikmasini shakllantirish mumkin. Mazkur maqolada maktab o‘quvchilarini kasb-hunarga yo‘naltirish ishlarini zamonaviy talablar asosida tashkil etishning mazmuni, shakl va metodlari, shuningdek, bu boradagi innovatsion yondashuvlarning ahamiyati tahlil qilinadi. Bundan tashqari, kasbiy yo‘naltirish jarayonida ta’lim muassasalari, ota-onalar va ijtimoiy hamkorlikning o‘rni yoritib beriladi.

Hozirgi davrda ta’lim tizimining asosiy vazifalaridan biri o‘quvchilarni mustaqil hayotga tayyorlash, ularda kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish va mehnat bozorida o‘z o‘rnini topa oladigan barkamol shaxsni tarbiyalashdan iboratdir. Shu nuqtai nazardan, maktab o‘quvchilarini kasb-hunarga yo‘naltirish ishlari uzluksiz ta’lim tizimining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Kasbiy yo‘naltirish jarayoni o‘quvchilarning qiziqishi, qobiliyati, intilishi hamda jamiyat ehtiyojlarini hisobga olgan holda ularni ma’lum bir kasbni ongli ravishda tanlashga tayyorlashga xizmat qiladi. Kasb-hunarga yo‘naltirish ishlari o‘quvchilarda kasblar haqida tushuncha hosil qilish, mehnatga bo‘lgan ijobiy munosabatni shakllantirish, kasbiy qiziqishlarni rivojlantirish hamda ularning individual imkoniyatlarini aniqlash orqali amalga oshiriladi. Bu jarayon pedagogik, psixologik va ijtimoiy jihatlarni o‘z ichiga olgan murakkab tizim sanaladi. Ayniqsa, zamonaviy mehnat bozorida yuqori malaka va kreativ fikrlash talab etilayotgani o‘quvchilarni erta yoshdan kasbiy tayyorgarlikka yo‘naltirish zaruratini kuchaytirmoqda.

Raqamli iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar rivojlanayotgan bugungi kunda ko‘plab yangi kasblar paydo bo‘lmoqda. Sun’iy intellekt, axborot texnologiyalari, robototexnika, dizayn, marketing va xizmat ko‘rsatish sohalaridagi o‘zgarishlar yoshlarning zamonaviy kasblarga moslashuvchan bo‘lishini talab etadi. Shu sababli maktablarda kasbiy yo‘naltirish ishlarini an’anaviy usullar bilan cheklab qolmasdan, zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish muhim ahamiyatga ega. O‘quvchilarni kasb-hunarga yo‘naltirishda interaktiv metodlar, treninglar, kasbiy testlar, psixologik diagnostika, loyihaviy ta’lim hamda amaliy mashg‘ulotlardan foydalanish samarali natija beradi. Ayniqsa, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish orqali o‘quvchilarga turli kasblar haqida keng ma’lumot berish, virtual ekskursiyalar tashkil qilish va kasbiy ko‘nikmalarni shakllantirish imkoniyati kengaymoqda. Kasbiy yo‘naltirish ishlari o‘quvchilarning nafaqat kelajak kasbini tanlashiga, balki ularning shaxs sifatida rivojlanishiga ham xizmat qiladi. Chunki to‘g‘ri tanlangan kasb insonning jamiyatdagi mavqeini belgilaydi, uning qiziqishi va imkoniyatlarini ro‘yobga chiqaradi. Shu bois har bir o‘quvchining individual xususiyatlarini hisobga olish kasbiy yo‘naltirishning asosiy tamoyillaridan biri bo‘lishi lozim.

Maktabda kasb-hunarga yo‘naltirish ishlarini samarali tashkil etishda sinf rahbarlari, fan o‘qituvchilari, maktab psixologlari va ota-onalarning hamkorligi muhim o‘rin tutadi. Pedagoglar o‘quvchilarning bilim va qobiliyatlarini kuzatish orqali ularga mos kasblar haqida tavsiyalar beradi. Psixologlar esa o‘quvchilarning temperament turi, qiziqishi, xarakteri va kasbiy moyilligini aniqlash orqali ularga individual yondashuv asosida maslahatlar beradi. Shuningdek, maktablarda “Kasblar haftaligi”, “Ustoz-shogird” uchrashuvlari, turli kasb egalari bilan muloqotlar, ishlab chiqarish korxonalariga ekskursiyalar tashkil etish o‘quvchilarning kasblar haqidagi tasavvurini kengaytiradi. Bunday tadbirlar yoshlarning kasb tanlashdagi ishonchini oshiradi hamda ularda mehnatsevarlik va mas’uliyat hissini shakllantiradi.

Kasbiy yo‘naltirish jarayonida ota-onalarning roli ham beqiyosdir. Ko‘pincha o‘quvchilar kasb tanlashda ota-onalar fikriga tayanadilar. Shu sababli ota-onalarni ham bu jarayonga faol jalb qilish, ularga farzandning qiziqishi va qobiliyatini to‘g‘ri baholash bo‘yicha tavsiyalar berish zarur. Ba’zi hollarda ota-onalarning majburiy yoki noto‘g‘ri tanlovi o‘quvchilarning kelajakdagi kasbiy faoliyatiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Bundan tashqari, umumta’lim maktablari, kasb-hunar ta’limi muassasalari, oliy ta’lim tashkilotlari hamda ishlab chiqarish korxonalari o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish kasbiy yo‘naltirish samaradorligini oshiradi. O‘quvchilarning amaliyotlar, mahorat darslari va seminar-treninglarda ishtirok etishi ularning real mehnat muhiti bilan yaqindan tanishishiga yordam beradi.

Bugungi kunda rivojlangan davlatlar tajribasida kasbiy yo‘naltirishning zamonaviy modeli keng qo‘llanilmoqda. Bu modelda o‘quvchining shaxsiy rivojlanishi, mustaqil fikrlashi va ijodkorligini qo‘llab-quvvatlash asosiy o‘ringa qo‘yiladi. Maktablarda STEAM ta’limi, raqamli platformalar, online kurslar va kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan dasturlarning joriy qilinishi yoshlarning zamonaviy kasblarga qiziqishini oshirmoqda. Shuningdek, elektron platformalar orqali kasbiy diagnostika testlarini o‘tkazish, sun’iy intellekt asosidagi tavsiyalar berish ham samarali natijalarni ko‘rsatmoqda. Bu esa o‘quvchilarga o‘z imkoniyatlarini to‘g‘ri baholash va kelajak kasbini ongli ravishda tanlash imkonini beradi. Umuman olganda, maktab o‘quvchilarini kasb-hunarga yo‘naltirish ishlari zamonaviy talablar asosida tashkil etilganda yoshlarning kasbiy salohiyati rivojlanadi, ularning jamiyatdagi o‘rni mustahkamlanadi hamda mamlakat taraqqiyoti uchun zarur bo‘lgan malakali kadrlar shakllanishiga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, maktab o‘quvchilarini kasb-hunarga yo‘naltirish ishlarini zamonaviy talablar asosida tashkil etish bugungi ta’lim tizimining eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Chunki o‘quvchilarning kelajak kasbini ongli va mustaqil ravishda tanlashi ularning shaxsiy rivojlanishi, jamiyatdagi o‘rni hamda mamlakat taraqqiyoti bilan chambarchas bog‘liqdir. Zamonaviy mehnat bozori sharoitida yoshlardan nafaqat nazariy bilim, balki amaliy ko‘nikma, kreativ fikrlash va raqobatbardoshlik ham talab etilmoqda. Kasbiy yo‘naltirish jarayonini samarali tashkil etishda o‘quvchilarning qiziqishi, qobiliyati, psixologik xususiyatlari va individual imkoniyatlarini hisobga olish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, pedagoglar,

psixologlar, ota-onalar hamda ijtimoiy hamkor tashkilotlarning o‘zaro hamkorligi kasbiy yo‘naltirish samaradorligini oshiradi. Turli treninglar, amaliy mashg‘ulotlar, kasbiy diagnostika, ekskursiyalar va innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish o‘quvchilarning kasblar haqidagi bilimlarini boyitadi hamda ularda ongli kasb tanlash ko‘nikmasini shakllantiradi.

Shuningdek, raqamli texnologiyalar va innovatsion yondashuvlarning ta’lim tizimiga joriy etilishi kasbiy yo‘naltirish ishlarini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Zamonaviy kasblar haqida keng ma’lumot berish, online platformalar va raqamli resurslardan foydalanish yoshlarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Demak, maktablarda kasb-hunarga yo‘naltirish ishlarini tizimli, uzviy va zamonaviy talablar asosida tashkil etish orqali yosh avlodni kelajak hayotga puxta tayyorlash, ularning kasbiy salohiyatini rivojlantirish hamda jamiyat uchun malakali va raqobatbardosh kadrlarni tarbiyalash mumkin bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlarni kasb-hunarga yo‘naltirish va bandligini ta’minlashga oid qarorlari va farmonlari.
3. Mirziyoyev Sh.M. *Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi*. – Toshkent: “O‘zbekiston” nashriyoti, 2022.
4. Ishmuhamedov R., Yo‘ldoshev M. *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat*. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2019.
5. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. *Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari*. – Toshkent, 2017.
6. G‘oziyev E.G‘. *Umumiy psixologiya*. – Toshkent: “O‘qituvchi”, 2018.
7. Hasanboyev J., To‘raqulov X. *Pedagogika nazariyasi va tarixi*. – Toshkent, 2020.
8. Muslimov N.A. *Kasb ta’limi metodikasi*. – Toshkent: “Fan”, 2016.